

Novas perspectivas per las muntognas

Ina retschertga davart la situaziun actuala e las perspectivas futuras da las regiuns muntagnardas

MARTIN CABALZAR/FMR

■ Ina retschertga represchentativa fatga da l'Institut da retschertga GFS per incumbensa dal Secretariat statal per economia (SECO) mussa co la populaziun, l'economia e la politica giuditgeschan l'avegnir da las regiuns muntagnardas. La retschertga è vegnida fatga telefonicamain l'atun 2019 – pia avant la pandemia da corona – tar 1002 persunas, 154 chanzlists communalis, 211 interprediders e 133 politichers or da las regiuns muntagnardas. En il medem mument è vegnida fatga ina retschertga tar 1023 persunas che vivan ordaifer il territori da muntogna. Sa resultadas da questas retschertgas èn la finala tschintg tesas.

Populaziun è optimistica, interpresas e politichers pessimists

La gronda part da la populaziun muntagnarda guarda cun in tschert optimissem sin il svilup economic dals proxims onns. Quest optimissem vegn motivà cunzunt cun la buna infrastruttura ch'è oz avant maun er en las regiuns muntagnardas. Main optimistic giuditgeschan ils politichers da las regiuns pertutgadas las perspectivas da l'avegnir. Els quintan plitost cun in svilup economic plitost reservà en las regiuns muntagnardas e periferas. Els attribueschan quai cunzunt a l'exodus da la generaziun giuvna ed a la mancanza da posts da lavur attractivs. Tar las interpresas ed ils chanzlists communalis èn las posiziuns stadas plitost ambivalentas.

Centers vulan in svilup positiv da la periferia

Per strusch trais quartas da las persunas interrogadas ordaifer il territori da

En tge direcziun duai sa sviluppar la regiun da muntogna: ils chavazzins èn tranter auter «protecziun da l'ambient», «purschidas per famiglias» u «bunas colliaziuns». FOTO MARCO HARTMANN

muntogna èsi «fitg impurtant» che las regiuns muntagnardas possian sa sviluppar economicamain a moda positiva. Beneventada d'ina clera maiortad da la populaziun da la Bassa vegnan er mesiras statalas sco «in augment da las indemnisaziuns per la protecziun da la natira» ed «ina meglieraziun da l'infrastruttura digitala».

Ils responsabels per las regiuns muntagnardas èn dentant era conscients ch'ils «acturs locals» portan la responsabladad principala per il svilup econo-

mic. En quest connex punctueschan la gronda part da las persunas interrogadas en la Bassa che cunzunt ils chantuns muntagnards stoppian esser pli innovativs e prender las mastrinas enta maun e betg la Confederaziun.

I dat plinavant en egl che tut las persunas interrogadas en las regiuns da muntogna punctueschan la necessitad da megliar las purschidas per famiglias sco la mesira la pli effizienta. Era per las interpresas è quest aspect ensemen cun «bunas colliaziuns da traffic»

pli impurtant ch'ina eventuala «reduzziuns da las impostas».

Protecziun da la natira ha gronda prioritad

Tant per abitantas ed ils abitants sco per las interpresas en las regiuns muntagnardas è la protecziun da l'ambient fitg impurtanta. La gronda maiortad giavischas che la protecziun da l'ambient haja ina pli gronda influenza sin projects per renovar las infrastrukturas publicas. Ambivalenta è era qua la posiziun dals politichers e dals chanzlists: Ina mesadad beneventa ina prioritaziun pli ferma da la protecziun da l'ambient, l'otra mesadad vulesch schlucclar las restricziuns existentas.

Tenor l'opiniun da 7 da 10 persunas interrogadas ordaifer il territori muntagnard duess la politica procurar che tut las regiuns da la Svizra possian sa sviluppar a moda positiva. En tut las regiuns da noss pajais duain ils umans avair perspectivas da viver intactas. Mo in tschintgavel dals interrogads è stà da l'avis ch'ins duai surlaschar il svilup economic al martgà, e quai en tut las regiuns svizras.

«Ils resultats detagliads da la retschertga e las tesas resultantas furman impurtants impuls per agir sin plaun economic e politic», ha punctuà David Kramer dal SECO vers la FMR. Per il SECO furman questas conclusiuns per exempel in'impurtanta basa per sviluppar vinvant la Nova politica regiunala per la perioda 2024-2031. La finamira saja la finala da prender en mira instruments anc pli effizients per promover il svilup regiunala en las regiuns muntagnardas, di Kramer concludend.

COMMENTARI

Nizzegiar las novas schanzas

MARTIN CABALZAR/FMR

La midada dal clima, la digitalisaziun, la quota creschenta da glied veglia, la reducziun da las naschientschas ed igl exodus da la giuventetgna èn grondas sfidas per las regiuns muntagnardas e per las valladas periferas. Vitiers vegn la disparitad economica creschenta tranter ils centers urbans e las regiuns ruralas e novissimamain er las circumstanzas da la pandemia.

Quel foss tranter cuntradas ruralas ed aglomeraziuns urbanas n'è betg nov, el crescha dentant tendenzialmain. La Svizra daventa adina pli urbana, là vivan oz trais quartas da la populaziun. Damai che las prioritads ed ils interess tranter muntogna e Bassa èn magari divergents, datti adina dapli tensiuns. Quellas sa manifesteschan cunzunt er tar votaziuns sco tar l'iniziativa davart las segundas abitaziuns u recentamain en connex cun la revisiun da la lescha da chatscha pervi da la protecziun dal luf. Entant ch'ils centers urbans èn progressivs e sa glischnan politicamain adina pli a sanester, restan las regiuns ruralas e muntagnardas conservativas e sa movan plitost vers la dretga.

Per la populaziun da las regiuns muntagnardas e ruralas èn ta-

las decisiuns tuttavia democraticas magari grevas da chapir e magunar. Tant pli ch'ellas pertutgan directamain lur spazi da viver ed han uschia in effect direct, sensibel e durabel sin lur avegnir. Vidlonder vegnan savens dischavantatgs topografics, da distanza, dal clima u da las purschidas restrenschedas da scolaziun, cultura e sport e preschientscha en las medias naziunala. Mo da la bun'aria e da la bella vista na pon la finala er ils muntagnards betg viver. La muntogna na dastga betg vegnir degradada sco resrvat da vacanzas e recuvrada per citadins stressads da la Bassa, anzi sto esser e restar spazi da viver e lavur e sco basa economica per la populaziun indigena.

I dat dentant tuttavia er perspectivas positivas. Quai conferma la novissima retschertga che l'Institut gfs ha fatg per incarica dal Secretariat statal d'economia SECO. La maiortad da la populaziun muntagnarda resta – malgrà tut – optimistica pertutgant l'avegnir da lur regiuns. Dentant er ina clera maiortad da la populaziun urbana beneventa in sustegn augmentà a las regiuns muntagnardas, cunzunt sch'i sa tracta d'investiziuns en favur da la protecziun da l'ambient e dal meglierament da l'infrastruttura digitala. Interes-

«Nus na pudain betg viver mo da la bun'aria e da la bella vista»

Martin Cabalzar

sant è ch'il coronavirus ha augmentà l'interess e la calamita da las regiuns muntagnardas e ruralas. Immobiglias en regiuns da muntogna èn adina pli tschertgadas ed ils giasts paran d'aprezziar adina dapli nossas bellezzas naturalas e nossas purschidas culturalas.

Sco quai ch'il Forum d'economia dal Grischun constatescha dentant er, ha la globalisaziun gi in effect considerabel sin l'economia svizra dals ultims dus decen-

nis. Entant ch'il turissem ha pers sia cumpetitivitad sin il martgà internaziunal, han interpresas dal sector tecnologic, dal transfer da savida e dal sector da finanzas pudì megliar lur posiziun. Da questa prosperitad economica han dentant cunzunt ils centers metropolitans profità, patì han cunzunt regiuns periferas cun schlettas structuras ed infrastrukturas.

La crisa da Covid-19 cun sias conferenzas da video, home office e cloud-computing ha gi in effect positiv ed augmentà las schanzas da las regiuns muntagnardas, betg mo sco lieu da vacanzas, mabain er sco lieu d'abitar e lavurar, almain parzialmain. Fin qua han cunzunt persunas attempadas preferì da transferir lur domicil da las citads en las regiuns. En l'avegnir duai quai er esser pussaivel per famiglias, presumà ch'infrastrukturas, posts da lavur interessants e purschidas sco canortas d'uffants, scolaziu e perfecziun èn avant maun. Dumandads en quest connex n'è betg mo il stadi, anzi cunzunt er acturs locals cun ideas innovativas, la substanza finanziaria e perseveranza necessaria per realisar talas iniziativas. Pia tuttavia perspectivas empermettentas, presumà ch'ellas vegnan er nizzegiadadas.